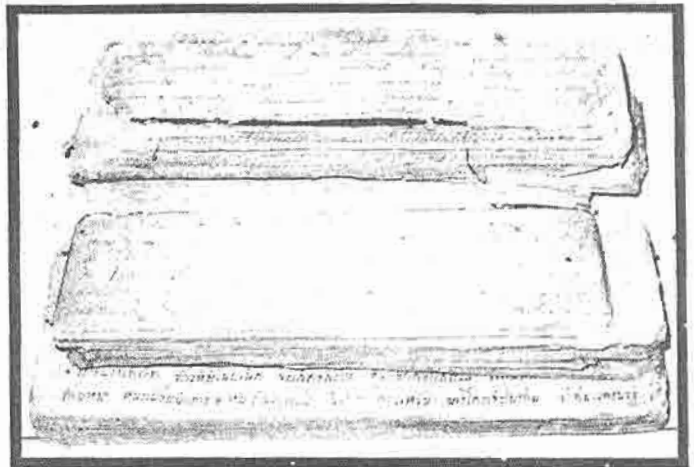

หนังสือ สมุด

ลายลักษณ์อักษร
ในหนังสือบุตรระยะเริ่มแรก
ปรากฏเป็นอักษรขอมเป็นส่วนใหญ่
เพราะชาวปักษ์ใต้สมัยก่อน
เรียนอักษรขอม
ก่อนเรียนอักษรไทย

ระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม ค.ศ. นี้ ผู้เขียนได้ตระเวนไปตาม
อำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเฉพาะอำเภอไชยา อำเภอกาหลง
และอำเภอเมือง ไปแวะพักอยู่หลายสัปดาห์ จุดประสงค์เพื่อสืบเสาะค้นหา
หนังสือบุตรที่ชาวบ้านเก็บรักษาไว้ ปรากฏว่ามีหนังสือบุตรหลงเหลืออยู่พอ
สมควร แต่เป็นที่น่าเสียดาย หนังสือมีค่าเหล่านี้เป็นจำนวนไม่น้อยได้สูญ
สลายไปกับกาลเวลาและความรู้เท่าไม่ถึงการของชาวบ้านบางคน เช่น นำไป
เผาเพื่อทำเครื่องรางของขลัง หรือเผาใช้ควั่นรมแก้โรคหุ้มน้ำหนัก เป็นต้น
มีผู้เล่าให้ฟังว่ามีฝรั่งบางคนเคยมาวานซื้อไปวิจัยด้วยราคาค่างวดเพียงไม่กี่
เหรียญ แต่เราสูญเสียมรดกล้ำค่าไปอย่างน่าเสียดาย ปัจจุบันมีหน่วยงานบาง
แห่งเริ่มเคลื่อนไหวที่จะอนุรักษ์สิ่งมีค่าดังกล่าว นับว่าน่ายินดี มิฉะนั้น "ฝรั่ง
นี้ก็หายไปเสียแล้ว"

ทำไม จึงเรียกหนังสือบุตร ?

ถ้าจะเรียกหนังสือบุตรอย่างชาวภาคกลาง ก็เรียกว่า "สมุดไทย" หรือ
"สมุดข่อย" ส่วนชาวเหนือเรียกหนังสือกระดาษ เพราะทำจากต้นสา ชาว
ภาคใต้ส่วนใหญ่เรียกหนังสือบุตร มีบ้างที่เรียกสมุดข่อย (เพราะทำจากเปลือก
ต้นข่อย) และบางแห่งเรียกหนังสือกฤษณา (เพราะทำจากเปลือกกฤษณา หรือ
ย่านกริดหนา - ปรีดหนา ก็เรียก)

คำว่า "บุตร" คงมาจากคำว่าสมุด ซึ่งชาวใต้เรียกสั้น ๆ ว่า "มุด" เลย
เป็น "บุตร" ในที่สุด ตามหลักสัทศาสตร์อธิบายไว้ว่าเสียงตัว ม. เป็นพยัญ
ชนะเสียงนาสิก มีฐานกรณ์ที่ริมฝีปากทั้งสอง ส่วนตัว บ. ก็มีฐานกรณ์เดียว
กัน และเป็นพยัญชนะเสียงลิ้น ไซยะ และเสียงระเบิด (Unspirated
Voiced Stops) ฉะนั้นย่อมเป็นไปได้ที่เสียงตัว ม กับตัว บ มีการกลายเสียง
ซึ่งกันและกัน ด้วยเหตุนี้ทั้ง "บุตร" - "มุด" - "สมุด" มาจากตะเภเดียว
กัน

บางท่านมีความเห็นว่า "บุตร" มาจากคำสันสกฤตคือ "ปุต ตก" และ
ตรงกับคำบาลีว่า "ปุต ตก" ภาษาเดิมหมายถึงผ้า เปลือกไม้ และการฉาบทา
และคำว่าปุต ตก หรือบุตรของปึกต์ก็น่าจะเป็นคำที่ร่วมกับคำว่า "สมุด" ของ
ภาษากลาง ซึ่งเดิมทีหมายถึงหนังสือ หรือตำราอย่างทีไรคำว่า "หอสมุด"
หรือ "สมุดไทย"¹

¹ สุริวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ : โบราณคดี (กรุงเทพฯ :
กรุงสยามการพิมพ์, 2518), หน้า 85.

มีผู้แสดงทัศนะดังกล่าวต่อไปอีกว่า คำเดิมของ "สมุด" นั้น เป็นคำมาจากสันสกฤตว่า "สัมปฏ" แปลว่าหีบหรือกล่องกลมโดยเฉพาะคำว่า "ปฏ" นั้น แปลว่าหีบ ซึ่งถ้าจะอนุโลมเข้ากับสมุดไทยของเราที่พอจะไปกันได้ เพราะของเราที่เป็นสมุดหีบ ต่อมาคำว่าสัมปฏนี้ได้ผ่านเข้าไปในเขมรก่อน แล้วจึงออกมาในไทย ในตอนที่อยู่ในเขมรนั้นแปลงรูปจาก สัมปฏ เป็น สมมุต พอเข้ามาในเมืองไทยก็แปลงรูปเป็นไทยว่า สมุด อย่างที่เราเห็นกันอยู่ทุกวันนี้²

กรรมวิธีทำหนังสือบุค

ชาวบ้านได้ทำหนังสือบุคด้วยเปลือกต้นช้อย บางท้องถิ่นใช้เตาภูเขาหรือปริศนา (ชาวบ้านเรียกย่านกริดหนา หรือปริศนา) ดังตัวอย่างจากหนังสือบุค เรื่องสุบินกุมาร เขียนไว้ว่า

“ตัวข้าผู้เจ้าของ	คิดตรึกตรองอยู่นานชา
ไปหาย่านปริศนา	มาทำบุคสร้างนิทาน
ไว้ให้ทารก	ฝึกปรีชาให้ลวดอาน
ให้ข้าพันไพพพาน	ในอนาคตปัจจุบัน”

นอกจากมีหนังสือบุค หนังสือปริศนาแล้ว ยังมีหนังสือโบราณ (แม้ นำใบตาลมาใช้ก็เรียกรวมว่าโบราณ) ในหนังสือบุคเรื่องมโนหรานิบาดยังกล่าวถึงการบันทึกในกล้วยหังลา (กล้วยคานี) อีกด้วยเช่น

“นางไว้ธำมรงค์กุษา	ให้อาคม
สั่งให้บพิตรเชยชม	
เล่าพลางย้ายเข้าอาศรม	เอากุษาห่ม
ส่งแหวนแก้วแววไว้ออกมา	
กับใบกัทลิหังลา	ซึ่งนางเลขา
หังชัชยาและมนตร์”	

(ฤาษีอินปันทีกเขียนด้วยใบกล้วยหังลาของนางมโนหรานิ ให้แก่พระสุชน)

² โสมหัต เทเวศร์ (นามแฝง), ตรีศกษาหนังสือไทย (กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2502), หน้า 459.

หากกลับมาพูดถึงการทำหนังสือบุคต่อไป ความจริงการทำหนังสือบุค และสมุดไทยไม่แตกต่างกันนัก ปัจจุบันในกรุงเทพฯ ยังมีผู้ประกอบอาชีพทำสมุดไทย และหนังสือโบราณ เช่น ที่บ้านนางลูกอิน แต่งเพชร (บางชื่อ) ซึ่ง กรองแก้ว วีระประจักษ์ นำมาเขียนในหนังสือเรื่อง การทำสมุดไทย (หนังสือชุดหอสมุดแห่งชาติ) ส่วนภาคใต้้นเรียกว่าเล่มลัมภิจการไปตั้งแต่หนังสือกลอนของสำนักพิมพ์วัดเกาะจากกรุงเทพฯ เคยแพร่เข้ามา ถ้าจะทราบรายละเอียดก็อาศัยคนเฝ้าคนแก่ที่ความหลังดังที่จังหวัดนครศรีธรรมราช มี ชวน เพชรแก้ว สัมภาษณ์การทำหนังสือบุคจากขุนอาเทศคดี พระภิกษุอิน และนายพร้อม ศรีสัมพุทธ (ในหนังสือเรื่องวรรณกรรมนครศรีธรรมราช ประเภทศาสนา)

ผู้เขียนขอพูดถึงการทำหนังสือบุคและการทำสมุดไทยที่มีขั้นตอนคล้ายคลึงกัน เพียงสังเขปดังนี้ ขึ้นแรกลอกเปลือกต้นช้อย ถ้าเปลือกแห้งลอกยาก

ต้องนำไฟลนเสียก่อน จึงจะช่วยให้ลอกง่ายขึ้น เสร็จแล้วนำมาบดหรือตำพอละเอียด (ทางภาคกลางจะบดหรือตำหลังจากนึ่งเปลือกไม้และแช่น้ำค้างแล้ว) ขึ้นต่อมานำเปลือกช้อยไปแช่น้ำจนเปื่อยแล้วเอาขึ้นใส่ภาชนะหนึ่งจนสุก (ภาชนะที่นึ่งภาคกลางเรียกว่า “รอม”) จากนั้นนำไปแช่น้ำค้าง ซึ่งทำจากน้ำปูนขาว แช่ไว้ประมาณหนึ่งวันหรือสองวัน แล้วจึงล้างให้หมดค้าง ขึ้นสุดท้ายเทละเอียดลงบนแบบพิมพ์ ซึ่งทำเป็นตะแกรงกรอบไม้ ทุบด้วยฝ่ามุ้งขนาดแบบพิมพ์ มีความกว้างยาวแล้วแต่หนังสือบุค หากเป็นขนาดธรรมดา มีความกว้าง 25-22 นิ้ว ยาว 91 นิ้ว ถ้าเป็นบุคขนาดใหญ่แบบเรื่องพระมาลัยมีความกว้าง 39 นิ้ว ยาว 91 นิ้ว นอกจากนี้ยังมีขนาดเล็ก มีความกว้างยาวครึ่งหนึ่งของหนังสือบุคธรรมดา ชาวบ้านเรียกบุคดินช้าง คงมีขนาดเท่าดินช้างกระมังหัน มาพูดเรื่องการทำบุคต่อไป นำช้อยที่ละลายแล้วลงบนผ้า ซึ่งขึงตึงเรียบหน้าเกลี้ยงจนหน้าเสมอกัน แล้วยกผ้าขึ้นจากน้ำฝิ่งแดดไว้จนแห้งสนิท แล้วนำมาลอกเป็นกระดาษ (กระดาษที่ลอกนี้ภาคกลางเรียกกระดาษเพลา)

บุคคำ - บุคขาว

หนังสือบุคมี 2 ชนิด คือ บุคคำและบุคขาว การทำบุคขาวนั้น เมื่อได้กระดาษมาแล้วใช้แปรงเปียกผสมน้ำปูนขาว (น้ำปูนขาวจะช่วยไม่ให้กระดาษซีด) ใช้ลูกสะบ้า หรือหินที่มีผิวเรียบเกลี้ยงขัดเนื้อกระดาษให้เป็นมัน ถ้าต้องการทำบุคคำก็ทากระดาษด้วยแปรงเปียกผสมกับเขม่าไฟ หรือถ่าน เปลือกมะพร้าวบดละเอียดแล้วใช้ลูกสะบ้าหรือหินขัดเนื้อกระดาษจนมันเงา แล้วจึงพับเป็นรูปเล่ม พร้อมกับทำปกให้เรียบร้อย

อุปกรณ์การเขียนและความเชื่อในการเขียน

สมัยโบราณชาวบ้านใช้เขียนด้วยปากไก่ หนังสือบุคคลเขียนด้วยหมึกดำหรือหมึกจีน บางท้องที่ใช้ผสมสมอป่าหรือเขมาไฟทำหมึกดำ ส่วนบุคคลเขียนด้วยดินสอสีขาว (บางแห่งสีขาวทำด้วยเปลือกหอยมุก) สีเหลืองได้จากส่วนผสมของรงหรือยางง ถ้าเป็นรงทองคำผสมสีทองหรือหาคาร์บอนไปด้วยการจารหรือการเขียนหนังสือบุคคลนั้น อาศัยผู้มีฝีมือประณีต มีลีลาและศิลปะการเขียนตัวอักษรได้อย่างวิจิตรบรรจง แต่หนังสือบุคคลฉบับคัดลอกบางเล่มอาจไม่คำนึงในประเด็นดังกล่าวมากนัก

มีข้อสังเกตว่าอักษรทุกตัวจะอยู่ใต้เส้นบรรทัด ผิดกับปัจจุบันเราเขียนอักษรอยู่บนเส้นบรรทัด การเขียนอักษรอย่างหนังสือบุคคลก็ดี สมุดไทยก็ดี หรือศิลาจารึกในสมัยโบราณก็ดีล้วน ปรากฏอักษรอยู่ใต้เส้นบรรทัดเสมอ จำปาเอื้องเจริญ³ มีความเห็นว่า ลักษณะเช่นนี้ได้รับอิทธิพล การเขียนหนังสือจากประเทศอินเดีย หรืออีกแง่หนึ่ง แสดงว่าคนสมัยก่อนมีความเคารพและอยู่ภายใต้การอุปการณาอาจารย์

มีอะไรในหนังสือบุคคล

ลายลักษณ์อักษรในหนังสือบุคคลระยะเริ่มแรก ปรากฏเป็นอักษรขอมเป็นส่วนใหญ่ เพราะชาวบักขี้ได้สมัยก่อนเรียนอักษรขอมก่อนเรียนอักษรไทย ฉะนั้นหนังสือบุคคลที่เป็นอักษรขอมเกี่ยวกับศาสนา และเวทมนตร์คาถา มีการบันทึกไว้เป็นจำนวนมากไม่น้อย ปัจจุบันปรากฏอยู่ตามวัดต่างๆ

เมื่อมีการเรียนภาษาไทย พระภิกษุผู้สอนจำเป็นอาศัยหนังสือบุคคลที่ใช้เป็นตำราแบบเรียน เพื่อให้ลูกศิษย์ฝึกท่องและสามารถสวดหนังสือให้ผู้อื่นฟังได้ด้วย เหตุนี้เองจึงมีการบันทึกหนังสือบุคคลเป็นรูปนิทานต่างๆ เช่น เรื่องสุปิน วันคาร วันสิน นานันต์ หรือนางสิบสอง

หนังสือบุคคลเล่มเก่าแก่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ บุคชาวเรื่องตำราพระราชพิธีสำหรับเมืองนครศรีธรรมราช ตำรากัลปนาวัตทำช้าง และวัดเสมาทองบันทึกประมาณ พ.ศ. 2336 หนังสือบุคคลได้แก่ ตำรานานนครศรีธรรมราช กงจารึกสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น⁴

หนังสือบุคคลมีเรื่องราวที่บันทึกไว้หลายประเภท เช่น นิทานประโลมโลก นิทานชาดก ตำรานานและพงศาวดาร สุภาษิตคำสอน ตลอดจนจนถึงตำราแบบเรียนลักษณะการเขียนมีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง หนังสือบุคคลประเภทร้อยแก้วส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับตำรายา ตำราโหราศาสตร์ ตำรานานและพงศาวดาร และเรื่องกัลปนา เป็นต้น ส่วนร้อยกรองส่วนมากเป็นเรื่องเกี่ยว

กับนิทานประโลมโลก นิทานชาดก เป็นต้น

มีข้อสังเกตลักษณะคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองในบุคคลส่วนใหญ่เป็นประเภทกาพย์ คำประพันธ์ประเภทนี้อาจเหมาะสำหรับใช้สวด โดยเฉพาะกาพย์สุรางคนางค์ (บางครั้งเรียกว่า ราม) มีลีลาจับใจชาวบ้าน จังหวะของคำแต่ละวรรคเท่ากันสม่ำเสมอ คนฟังฟังนืดและเว้าอารมณ์ ท่องทำนองของกาพย์ดังกล่าวพัฒนามาเป็นกลอนสี่ในหนังสือละมุนละม่อมโน้หว่า ประเด็นนี้ผู้เขียนจะนำมาเสนอในโอกาสต่อไป

เพื่อให้ผู้อ่านทราบเนื้อหาบางประการจากหนังสือบุคคล จึงนำเนื้อหาประเภทนิทานบางตอนมาเป็นตัวอย่างให้พิจารณาและได้เขียนอย่างอักษรวิจิตรปัจจุบัน ดังนี้

1. ภาษิต (คัดจากสุภาษิตร้อยแปด)

“หลกมือได้กินหมาก	ครั้นหลกปากเขาคำแม่
นะนักมักขี้แพ้	ครั้นแพ้หนักมักนะเล่า
เขาดีว่าเขากลัว	เขาปราณีหัวว่าไม่รู้เท่า
เขาเย้ยเขาเยาะเย้า	คิดว่าเขาด้วยตนเอง
อย่าซ่อนมือใต้ผ้า	สักซ่อนผ้าไว้ได้เผด็จ
มือหวยหวยไปเอง	ไม่พักเหรงไปทบทแห่งงว”

(หลก = ตลก, นะ = ชนะ, เผด็จ = ภาวะขมรูปกลมใส่ข้าวสาร หวย = ไหว-ขยับ, เหรง = เสรไปมา, ทบ = กระทบ)

2. แสดงผลกรรมในชาติปางก่อน (คัดจากนิทานเรื่องนายตัน)

“เพราะเวรกรรมอำยิ	ชาติก่อนเพื่อนนี้	ได้เป็นเศรษฐีชาวนา
พระสงฆ์ผู้ทรงศีลา	โคจรผ่านมา	ปิดทบาทโภชนาทุกวัน
วันหนึ่งแต่เช้าเข้าฝัน	เข้าใต้คามัน	หันเข้าไปสู่เคหา
นายตันฝันแปรแลมา	เห็นแล้วเบือนหน้า	ทำว่าไม่รู้ไม่เห็น
พระสงฆ์ได้ความล้าเก็ญ	เคื่อนแค้นแสนเข็ญ	ก็กลับไปยังอาราม
กรรมเวียนตามเบือนอาตมา	ยังซุ่ม ลืมตา	หัดนาบเห็นสิ่งโค วลว

(ม ลินตา = ลืมตา)

3. ประเพณีทำศพ (คัดจากนิทานเรื่องวันคาร)

วลว

“พวกป่าวที่นายรัก	ไม่กลัวหนักวังเข้าตรัน
ที่นายเคยตีรัน	หันเข้าแบกแต่เบาเบา
ยกศพขึ้นใส่ป่า	ให้ใจดำดังขี้เมา
กาหลอกก็ไม่เบา	เข้าเปิดตะตึงจะโจง

³ จำปา เอื้องเจริญ และคณะ, ศิลาจารึกในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ทรวิบูลย์ (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2522), หน้า 9.

⁴ ปราณี ขวัญแก้ว, วรรณคดีชาวบ้านจากบุคคล (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2518), หน้า 3-4.

มอดีเข้าตีกรับ
งามแน่ แลโอ่งโถง'

ดั่งโถงฉับครึ้มครึ้มโหม่ง
พร้อมวาววับจับเนตรคน.....

ว ล ๖

แห่ศพมิช้า	ถึงเมรุจรณา	ฝูงชนอึ้งแอ
ญาติพี่น้อง	ร่ำร้องซึ่งแซ่	เสียงร้องเสียงแห่
อุตราวิภูศพ	สามเอยพอดรบ	คุดเสียงเดียวกัน
ยกศพสู่เมรุ	อันงามเรื่องฉั้น	แล้วปลงลงพลัน
ตัดความการศพ	เหนือเชิงพะกอนพลัน	ทองตัดลิ้นจี่
เศรษฐีร่ำร้อง	เจ้าวันนั้นครบ	แล้วจุดธูปคี่
เศร้าหมองทรวงศรี	ไอ้อ้อแก้วพี่	แต่นี้จะเห็นใคร

ว ล ๖

ตรัน ฮัน-คำ, กาทลอ วงดนตรีประโคนในงานศพ มีฉิ่ง 2 วง ปี 1 เล่า
ทับ 1 คู่ (กลองแขก 2 หน้า)

4. เกมการละเล่นพื้นบ้านปัจจุบันเลิกเล่นแล้ว เช่น นมขานตีเก้ง (คัดจากนิทาน
เรื่อง ปองครกคำกาพย์)

"ยิ่งพวกนักเลง	นมขานตีเก้ง	สง่าหน้าซัง
หอแห่ตั้งท่า	แอ่นอกหากัน	นางอินนางจัน
นมขานถึงพก	อยู่บ้านโลกกก	ช่างทุบช่างตี
จัดกันเข้ามา	มิได้ซ้ำที	นางจันวีร์
ลูกร้องตามหลัง	ทำว่าร้อยซึ่ง	โจงกระเบนเห็นใจ
ลูกชกกินพลง	ตูดตามหลังไป	นางจันซัดใจ
เหวฬ่ออ้างจั้ง	แกลึงยีนพุงบั้ง	เรียกผิวทันที
พาลูกออกไป	ไวเถิดพ่อตี	ผิวฟิงเมือวี
นางอินเข้ามา	แอ่นอกตั้งท่า	มิช้าแวนไว
โยกย้ายกรายแขน	แอ่นแอ่นมาไป	ทั้งสองนั้นไซวี
ผลละผลปะปะบับ	นางอินช่างรับ	โลกที่สำคัญ
ไพร่เมืองตบมือ	โห้ขึ้นสนั่น	จึงสาวนางจัน
		เห็นวิ่งเข้าไป"

ว ล ๖

5. ระหว่างเมียกับแม่ (คัดมาจากนิทานเรื่องพระรถเสน)

"หาเมียหาง่าย	หาแม่ไม่ได้	หาไม่ที่หา
แม่เลี้ยงลูกยาก	ลำบากเสดสา	เมียได้เมื่อวา
		เจดหนาอะไร วลว"

ว ล ๖

6. สุภาษิตสอนหญิง (คัดจากเรื่องกฤษณาสอนน้องฉับนครศรีธรรมราช)
"อย่าเยี่ยงหญิงบาป เห็นเพลินโลกลาภ โลภยิวสย
ความอายไม่คิด คิดแต่สนุกใจ ไม่เกรงโทษภัย อาชญาสามี

เสวี่ยมแต่ต่อหน้า	ครั้นเมื่อลับตา	ทำการอัปรีดิ์
แม้รั้งหันลอค	ลอคตาดูที	วางระวิงจับหวี
กระทบบทุกฉับฉับ	ตื่นเหยียบทุกปรับ	ฟังเสียงผู้ชาย
ตามุ่งฟุ้งสววย	หลุดหล่นลงทวาย	ไม่กลัวความอาย
แง่อนซ่อนชู้	ไม่ให้ผัวรู้	แยบคายคมสัน
ต่อหน้าว่าฟัง	ลับหลังคิดค้น	เร่เล่ากล่าววิญ
		กลับตัวเป็นดี

ว ล ๖

7. ช่องว่างระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน (คัดจากนิทานสุทธิกรรม)

"อนึ่งราษฎร	มีความทุกข์ร้อน	มาหาผู้ใหญ่
ว่ามีผู้พาล	ร่ำวรนน้ำใจ	ช่วยพิจารณาให้
ผู้วินิจฉัย	กลับเป็นพาลไป	ต้องแท้เท็จจริง
รับจ้างผู้ผิด	มิตรสหายชายหญิง	กลับเท็จเป็นจริง
อึ่งเง่าพาลา	คอยแสวงหา	ชนาโคโด
ผิดพลั้งเล็กน้อย	พาโลเป็นใหญ่	นี้แฉยากใจ
อึ่งเป็นแสวก	เจ้านายท่านยก	เป็นขุนมูลนาย
เป็นเร็วเป็นแซง	ทำเรือเหนือใต้	ท่วงที่ตนได้
ผู้ยากร้อนเร่า	เขามาว่ากล่าว	ด้วยความแค้นเคือง
ท่านผู้เป็นเจ้า	โลกเล่าบรรเทือง	กลับเอาไพร่เมือง
		เสียทรัพย์สินไป"

ฉับหน้าจะพูดถึงอักษร และอักษรวิธีในหนังสือบุตรต่อไป